

Rasmus, Remigiusz

Prawnokarna ochrona prawa autorskiego i praw pokrewnych w prawie międzynarodowym i europejskim : zarys problematyki

Zeszyty Naukowe Ostroleckiego Towarzystwa Naukowego 24, 333-343

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PRAWNOKARNA OCHRONA PRAWA AUTORSKIEGO I PRAW POKREWNYCH W PRAWIE MIĘDZYNARODOWYM I EUROPEJSKIM – ZARYS PROBLEMATYKI

THE LEGAL AND PENAL PROTECTION OF COPYRIGHTS AND NEIGHBOURING RIGHTS IN THE INTERNATIONAL AND EUROPEAN LAW – A PROBLEM OUTLINE

Uwagi wstępne

Szeroko rozumiana własność intelektualna stanowi przedmiot ochrony prawnej, który w szczególności powinien być uregulowany na płaszczyźnie ponadpaństwowej. Przepisy dotyczące prawa autorskiego i praw pokrewnych stanowiące element tego przedmiotu ochrony wymagają harmonizacji na poziomie międzynarodowym. Jest to warunek skutecznej ich ochrony, ale także zagwarantowania dostępu do dzieł chronionych tym prawem państwom rozwijającym się, w których to w wyniku niewystarczającej lub braku odpowiedniej regulacji w tej materii prawa podmiotów uprawnionych z tytułu prawa autorskiego i praw pokrewnych są najczęściej naruszane. Umowy międzynarodowe zapewniają ochronę poprzez współpracę państw i dostosowanie krajowych przepisów do standardów międzynarodowych. Tendencje do wzmożonej ochrony i współpracy pojawiły się już w połowie XIX w. w postaci umów bilateralnych. Pierwszym aktem multilateralnym była Konwencja berneńska o ochronie dzieł literackich i artystycznych podpisana 9 września 1886 r., która po wielu zmianach obowiązuje w jej tekście paryskim z 24 lipca 1971 r. do dnia dzisiejszego¹.

* Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, aplikant adwokacki, członek Izby Adwokackiej w Toruniu

¹ Uwagi na temat Konwencji berneńskiej, jej genezy oraz zmian, a także szczegółowe uwagi na temat jej tekstu paryskiego, znaleźć można w: M. Barczewski, *Traktatowa ochrona praw autorskich i praw pokrewnych*, Wolters Kluwer, Kraków 2007, s. 21–69; tekst aktu paryskiego opublikowano w Dz. U. z 1990 r., Nr 82, poz. 474.

Powodem, dla którego prawo autorskie i prawa pokrewne reguluje się w umowach międzynarodowych, jest także rozwój technologii, który powoduje powstawanie nowych pól eksploatacji, ale umożliwia również naruszanie tych praw nowymi metodami. Poza tym trzeba zwrócić uwagę na dość dużą rozbieżność sankcji w poszczególnych ustawodawstwach krajowych, szczególnie jeśli chodzi o regulacje karne. Należy podkreślić, że o ile sankcje cywilnoprawne są przewidziane w każdej umowie, o tyle przepisy karne pojawiają się rzadko, a ich zakres jest bardzo ogólny i szeroko zakreślony. Regulacje prawnokarne, które pojawiają się w prawie europejskim, wywołują wiele wątpliwości i burzliwe dyskusje, niemniej jednak problem ten postanowiono rozwiązać dość późno. Szcątkowe uregulowania w tej materii na gruncie prawa międzynarodowego i zdecydowanie bardziej rozbudowana regulacja w prawie europejskim pozwalają na stwierdzenie, że dotychczasowe starania mające na celu ujednoczenie rozwiązań dotyczących prawnokarnej ochrony prawa autorskiego i praw pokrewnych są jedynie próbą wprowadzenia i harmonizacji przepisów karnych dotyczących tej materii. Na ocenę, czy zakończyła się ona sukcesem, jest jeszcze za wcześnie.

Próba prawnokarnej ochrony prawa autorskiego i praw pokrewnych w multilateralnych umowach międzynarodowych

Przepisy dotyczące odpowiedzialności karnej za naruszenie prawa autorskiego i praw pokrewnych stanowią niewielki element dotychczasowej regulacji tych praw w prawie międzynarodowym. Badając przyczyny takiego stanu, trzeba wskazać na dwa powody, dla których nie zdecydowano się lub zdecydowano się w bardzo ograniczonym zakresie uregulować tę kwestię. Po pierwsze, podmioty uprawnione, w przypadku naruszenia, domagają się głównie naprawienia wyrządzonej szkody. Ich interes ogranicza się do wyrównania strat, jakie poniosły w wyniku naruszenia, i korzyści, jakie mogły uzyskać, gdyby im szkody nie wyrządzono. Bardziej interesuje je aspekt majątkowy niż samo ukaranie sprawcy. Drugim powodem, wydaje się, że ważniejszym, jest chęć pozostawienia tej problematyki ustawodawstwu krajowemu, a tym samym nieingerencja w sposób uregulowania prawnokarnej ochrony przed naruszeniami prawa autorskiego i praw pokrewnych.

Trzeba podkreślić, że ani w Konwencji berneńskiej w każdym jej dotychczasowym tekście, ani w Konwencji rzymskiej o ochronie wykonawców, producentów fonogramów i organizacji nadawczych z 26 października 1961 r.², ani też w traktacie Światowej Organizacji Własności Intelektualnej (WIPO) o prawie autorskim³ oraz w traktacie WIPO o artystycznych wykonaniach i fonogramach

² Dz.U. z 1997 r., Nr 125, poz. 800.

³ Dz.U. z 2003 r., Nr 80, poz. 715.

z 20 grudnia 1996 r.⁴ nie ma żadnych przepisów karnych. Próby wprowadzenia zmian kończyły się niepowodzeniami, co prowadziło do coraz większej anachroniczności przepisów. Szczególnie jeśli chodzi o Konwencję berneńską, która co do zasady nie zawierała unormowań dotyczących środków służących egzekwowaniu praw autorskich oraz nie gwarantowała mechanizmów zapewniających realizację postanowień Konwencji przez państwa członkowskie⁵. W dwóch traktatach WIPO (art. 14 traktatu o prawie autorskim i art. 23 traktatu o artystycznych wykonaniach i fonogramach) wskazuje się jedynie, że strony konwencji zobowiązane są, zgodnie ze swoimi systemami prawnymi, podjąć środki, które zapewnią stosowanie postanowień traktatów oraz zagwarantują dostępność procedur dochodzenia i egzekwowania praw, w tym środki doraźne zapobiegające naruszeniom i środki odstraszające od dalszych naruszeń. Nic nie stoi na przeszkodzie, aby były to środki charakterze karnym. Jest to jeden z przykładów pozostawiania tej problematyki państwom członkowskim w ramach ustawodawstwa krajowego.

W podobnym tonie utrzymany jest art. 12 traktatu o prawie autorskim, który również wymaga od państw członkowskich zapewnienia odpowiednich i skutecznych środków przeciwko osobom świadomie usuwającym lub zmieniającym bez zezwolenia jakiegokolwiek podane w formie elektronicznej informacje o zarządzaniu prawami, lub wprowadzającym do obrotu, a także wwożącym celem wprowadzania do obrotu, nadawania lub publicznego komunikowania bez zezwolenia utworów lub zwielokrotnionych egzemplarzy utworów, wiedząc, że podane w formie elektronicznej informacje o zarządzaniu prawami zostały usunięte lub zmienione bez zezwolenia.

Najdalej idącą regulacją dotyczącą bezpośrednio prawa karnego zawiera Porozumienie w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej (TRIPS – Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights)⁶. Stanowiło ono reakcję na niewystarczającą ochronę systemu berneńsko-paryskiego i uzupełniało go poprzez wprowadzenie nowych rozwiązań, nie naruszając jednak zobowiązań powstałych na gruncie Konwencji berneńskiej. Sama idea zawarcia problematyki ochrony własności intelektualnej w ramach zagadnień międzynarodowego handlu stanowiła swoiste *novum* w dotychczasowej regulacji przepisów dotyczących tej materii. Powodów, dla których zdecydowano się na taki krok, było mnóstwo, np. możliwość stosowania sankcji handlowych za nieprzestrzeganie przepisów porozumienia TRIPS.

Wracając do problematyki uregulowań prawnokarnych w porozumieniu TRIPS, trzeba podkreślić, że w postanowieniach części III porozumienia, w której znajdują się te przepisy, zawarte są reguły nieodbiegające od dotychczasowej regula-

⁴ Dz.U. z 2004 r., Nr 41, poz. 375.

⁵ M. Czajkowska-Dąbrowska, w: J. Barta (red.), *System prawa prywatnego*, t. 13, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2007, s. 802.

⁶ Porozumienie TRIPS stanowi załącznik 1c do Porozumienia, na mocy którego 15 kwietnia 1994 r. ustanowiono Światową Organizację Handlu (WTO), Dz.U. z 1995 r. Nr 98, poz. 483.

cji związanej z dochodzeniem i egzekwowaniem praw własności intelektualnej. Treść art. 41 stanowi, że państwa członkowskie mają zapewnić w swym prawie krajowym dostępność procedur w zakresie dochodzenia i egzekucji praw własności intelektualnej celem skutecznego przeciwdziałania ich naruszeniom. Procedury karne i kary mają zastosowanie w przypadku umyślnego podrabiania znaków towarowych lub piractwa w zakresie prawa autorskiego, które jest dokonywane na skalę handlową. Obejmują one karę pozbawienia wolności oraz karę grzywny, w zależności od ciężaru przestępstwa. Nacisk kładziony jest głównie na funkcję odstraszającą kary. Przewidziano także możliwość konfiskaty, przepadek i zniszczenie towarów stanowiących naruszenie oraz wszelkich materiałów i narzędzi, które były głównie stosowane dla popełnienia przestępstwa. Przepisy karne ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych z 4 lutego 1994 r.⁷ odpowiadają co do zasady regulacjom zawartym w porozumieniu TRIPS. Należałoby się ewentualnie zastanowić, czy polski ustawodawca jest zobowiązany do wprowadzenia do systemu kar kary konfiskaty i zniszczenia przedmiotów pochodzących z przestępstwa lub służących do jego popełnienia⁸.

Problem prawnokarnej ochrony prawa autorskiego i praw pokrewnych w UE

Ustawodawca wspólnotowy przejawia dużą aktywność legislacyjną w zakresie prawa własności intelektualnej. Niestety, dotychczasowe dyrektywy nie zapewniają kompleksowej regulacji dotyczącej odpowiedzialności karnej za naruszenie tych praw. Nie oznacza to jednak, że takie próby nie są podejmowane. W związku z narastającym problemem naruszeń praw autorskich i fałszerstw towarów wydana została dyrektywa w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej z 29 kwietnia 2004 r. (2004/48/WE)⁹. Podobnie jak we wcześniejszych traktatach międzynarodowych dyrektywa wymaga od państw członkowskich zapewnienia środków proceduralnych i zaradczych mających na celu egzekwowanie praw własności intelektualnej. Wytyczne dyrektywy przewidują dość szeroki wachlarz uprawnień dla podmiotów uprawnionych do dochodzenia swoich praw, nakładając jednocześnie na państwa członkowskie liczne obowiązki, które mają ułatwić dochodzenie praw przez te podmioty. Przykładowo można wskazać możliwość żądania, aby osoba podejrzana o naruszenie praw okazała określone przedmioty znajdujące się w jej dyspozycji, oraz wydania przez sąd tymczasowego zarządzenia nakazującego zaprzestanie prowadzenia działalności naruszającej prawo, a także zajęcie własności

⁷ Dz.U. z 1994 r., Nr 24, poz. 83 z późn. zm.

⁸ Por. uwagi E. Czarny-Drożdziejko, *Procedury karne i kary*, w: J. Barta, R. Markiewicz (red.), *Własność intelektualna w Światowej Organizacji Handlu (WTO)*, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych „Universitas”, Kraków 1998, s. 195.

⁹ Dz.Urz. UE L 157/45 z 30 kwietnia 2004 r.

lub nawet zablokowanie kont bankowych w przypadku, gdy naruszenie nastąpiło w celu uzyskania korzyści majątkowej¹⁰. Sąd może nakazać udzielenia informacji o pochodzeniu i sposobie rozpowszechniania dóbr lub usług, które stanowią przedmiot prawa własności intelektualnej. Wymienione wyżej środki mają głównie charakter cywilno-administracyjny. Dyrektywa ta w pierwotnej wersji zawierała także rozdział poświęcony przepisom karnym. Został on usunięty, a zamiast tego rozdziału Komisja Europejska złożyła projekt dyrektywy w sprawie środków karnych służących egzekwowaniu praw własności intelektualnej.

Parlament Europejski i Rada Unii Europejskiej nie przyjęły jeszcze dyrektywy w sprawie środków prawa karnego mających na celu zapewnienie egzekwowania praw własności intelektualnej¹¹ (tzw. IPRED 2 – Directive on the enforcement of intellectual property rights 2), która ma na celu zwiększenie skuteczności walki z piractwem i innymi naruszeniami praw własności intelektualnej oraz zakłada zbliżenie przepisów dotyczących przestępstw związanych z własnością intelektualną i ma na celu zachęcenie państw członkowskich do zacieśniania współpracy w zakresie zwalczania tych przestępstw. Podczas debaty nad projektem prezentowano wiele uwag dotyczących dyrektywy, aczkolwiek większość zgodziła się, że jest to odpowiednia forma reakcji na podrabianie i piractwo, które stały się zjawiskiem na skalę światową, pociągającym za sobą skutki gospodarcze i społeczne. Początkowo prace nad projektem, a później wnioskiem, zostały wstrzymane ze względu na pojawienie się wątpliwości dotyczących podstawy prawnej wydania tego aktu. Taką podstawą wydaje się wyrok Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości z 13 września 2005 r.¹² dotyczący nieważności decyzji ramowej w sprawie ochrony środowiska poprzez prawo karne, w którym Trybunał uznał kompetencje Wspólnoty do stanowienia środków prawa karnego w ramach pierwszego filaru w celu realizacji zadań i standaryzacji przepisów karnych obowiązujących w Unii Europejskiej. Projektowana dyrektywa jest uzupełnieniem dyrektywy 2004/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 29 kwietnia 2004 r. w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej, która ukierunkowana jest na egzekwowanie środkami cywilnymi i administracyjnymi. Celem obu dyrektyw jest zapewnienie maksymalnej ochrony prawom własności intelektualnej. Niestety, państwa członkowskie nie potrafią zrealizować tego celu samodzielnie, dlatego też ustawodawca europejski wspomógł ustawodawców poszczególnych krajów na zasadzie pomocniczości określonej w art. 5 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską¹³.

¹⁰ M. Barczewski, *Traktatowa ochrona...*, op. cit., s. 152.

¹¹ Zmieniony wniosek w sprawie dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie środków prawa karnego mających na celu zapewnienie egzekwowania praw własności intelektualnej COM/2006/0219 końcowy – COD 2006/0071, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0168:FIN:PL:HTML>.

¹² Zbiory orzecznictwa Trybunału Europejskiego 2005, s. I-09871, <http://eur-lex.europa.eu/JURISIndex.do?ihmlang=pl>.

¹³ Dz.Urz. UE 2006 C 321E (wersja skonsolidowana 2006), Dz. U. z 2004 r., Nr 90, poz. 864.

Środki karne określone w projekcie dyrektywy odnoszą się do podrabiania i szeroko pojętego piractwa. Czynem zabronionym pod groźbą kary jest każde zamierzone naruszenie praw własności intelektualnej popełniane na skalę handlową (art. 3 dyrektywy). Znaczenie pojęcia „zamierzone naruszenie praw własności intelektualnej” wskazuje nam słowniczek zawarty w art. 2 dyrektywy. Jest to celowe i świadome naruszenie przedmiotowego prawa w celu uzyskania korzyści gospodarczej na skalę handlową. Naruszeniem na skalę handlową jest każde naruszenie praw własności intelektualnej popełnione w celu uzyskania korzyści handlowych, a więc nastawione na zysk. Pojęciu temu nie podlegają czyny popełnione przez prywatnych użytkowników dla celów osobistych, o ile nie są nastawione na zysk. Czynem zabronionym pod groźbą kary jest także współsprawstwo oraz odnoszące się do czynu nakłanianie do naruszenia. Dość ogólnie określono katalog czynów niekwalifikowanych jako zabronione pod groźbą kary. Znalazły się tu m.in. wykorzystywanie dzieł chronionych dla celów badawczych, naukowych, komentarza. Wydaje się, że katalog ten powinien być poszerzony, chociażby o kwestię dotyczącą własnego użytku prywatnego.

Dyrektywa przewiduje dwa rodzaje sankcji: karę pozbawienia wolności dla osób fizycznych oraz karę grzywny i konfiskatę przedmiotu, narzędzi i korzyści pochodzących z przestępstwa lub mienia o wartości odpowiadającej tej korzyści dla osób fizycznych i osób prawnych. Możliwa jest także konfiskata części lub całości mienia należącego do osoby fizycznej lub prawnej na warunkach określonych w art. 6 dyrektywy. W przypadku gdy naruszenie nastąpiło na skalę handlową, państwa członkowskie stosują także sankcje w postaci zniszczenia mienia stanowiącego naruszenie prawa własności intelektualnej, w tym wykorzystanych do celów naruszenia materiałów i narzędzi, stałego lub czasowego zamknięcia części lub całości zakładu lub sklepu, który służył do popełnienia przedmiotowego naruszenia, stałego lub czasowego zakazu prowadzenia działalności handlowej, objęcia nadzorem sądowym, rozwiązania, zakazu korzystania z pomocy i dotacji publicznych, a także nakazu pokrycia przez naruszającego kosztów przechowywania zajętego mienia. Przewidziano też opublikowanie orzeczeń sądowych, co stanowi nie tylko środek odstrasżający, lecz także źródło informacji dla innych podmiotów praw własności intelektualnej.

Najwyższy wymiar kary pozbawienia wolności wynosi co najmniej cztery lata i stosuje się ją w przypadku naruszeń na skalę handlową, gdy czyny zostały popełnione w ramach organizacji przestępczej, gdy pociągają one za sobą zagrożenie dla ludzkiego zdrowia i bezpieczeństwa oraz w przypadku poważnych przestępstw w rozumieniu art. 3 ust. 5 dyrektywy 2005/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 26 października 2005 r. w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu¹⁴. Za te same czyny zabronione pod groźbą kary sąd może nałożyć grzywnę w wyso-

¹⁴ Dz.Urz. UE L 309/15 z 25 listopada 2005 r.

kości co najmniej 300 000 euro. W przypadku innych czynów niż ww. wysokość grzywny nie może być mniejsza niż 100 000 euro. Przy wymiarze kary dyrektywa nakazuje branie pod uwagę wielokrotności popełnianych czynów, zarówno w państwie zamieszkania lub pochodzenia, jak i w innych państwach członkowskich. W tym miejscu trzeba wspomnieć, że podczas debaty przed głosowaniem nad przyjęciem dyrektywy pojawiły się głosy, że zakres jej zastosowania spowoduje jednakowe traktowanie wszystkich osób, bez względu na ich przynależność lub jej brak do jakiegokolwiek grupy przestępczej, oraz że każdy naruszający prawa własności intelektualnej będzie zagrożony sankcjami karnymi, bez względu na motywy finansowe i zamiysł przestępczy¹⁵. Proponowano również wyłączenie z zakresu zastosowania dyrektywy osób fizycznych (konsumentów), a dyrektywę ustanowić instrumentem walki z przestępczością zorganizowaną¹⁶.

Pozytywnym aspektem dyrektywy jest dopuszczenie do uczestnictwa w dochodzeniach prowadzonych w sprawie czynów zabronionych pod groźbą kary podmiotów uprawnionych. Współpraca ta nie może jednak w żaden sposób naruszać praw osoby oskarżonej, a w szczególności podmiot uprawniony nie powinien uczestniczyć w czynnościach kontrolnych osoby oskarżonej, w przypadku, kiedy osoba ta prowadzi działalność konkurencyjną, przy czym pamiętać należy o zasadzie domniemania niewinności. Podmiot uprawniony może także wystąpić do organów ścigania o udzielenie informacji oraz udostępnienie dowodów naruszenia celem wykorzystania ich w toczącym się procesie cywilnym przeciwko domniemanemu sprawcy.

W sprawach o naruszenia na skalę handlową dyrektywa przewiduje wszczęcie postępowania z urzędu. Oddzielono postępowanie karne od ewentualnego powództwa cywilnego. Naruszenia na skalę handlową mają często znaczący wpływ na gospodarkę, dlatego ich ściganie należy do zadań państwa.

Mimo pewnych uwag co do proponowanego tekstu dyrektywy stanowi ona pewnego rodzaju przełom w egzekwowaniu praw za pomocą prawa karnego. Jest ona zgodna z zasadą stanowiącą, że środki karne muszą być skuteczne, proporcjonalne, odstraszające. Z pewnością stanowi ona uzupełnienie dotychczasowych przepisów karnych w państwach członkowskich, których obowiązek ustanowienia wynikał z przystąpienia do porozumienia TRIPS. Dawało ono dość dużą swobodę w regulowaniu tej materii, dlatego mamy do czynienia z dużymi rozbieżnościami przepisów w obrębie Unii Europejskiej. Nie stanowi to jednak przeszkody do implementacji ramowych rozwiązań prezentowanych w omawianej dyrektywie zmierzającej do ujednoczenia przepisów określających rodzaje przestępstw i rodzaje kar oraz ich wymiar. Trzeba jednakże pamiętać, że zgodnie

¹⁵ Tak David Hammerstein Mintz z Grupy Zielonych/Wolne Przymierze Europejskie, przedstawiając opinię Komisji ds. Przemysłu, Badań Naukowych i Energii, <http://www.mk.gov.pl/website/document/?docId=728>, s. 2.

¹⁶ Tak Hans-Peter Mayer z Grupy Europejskiej Partii Ludowej, <http://www.mk.gov.pl/website/document/?docId=728>, s. 2.

z zasadą *ultima ratio* prawa karnego nie należy go stosować do naruszeń, do których usunięcia wystarczające są środki przewidziane w innych gałęziach prawa, tak aby ochrona prawnokarna nie była zakreślona zbyt szeroko i nie dochodziło do nadużywania surowych instrumentów prawa karnego dla dochodzenia przysługujących praw. Ma to szczególne znaczenie przy konkretyzowaniu w prawie krajowym ramowych postanowień dyrektywy. Należy mieć nadzieję, że projektowana dyrektywa odegra swoją rolę i doprowadzi do zharmonizowania przepisów karnych w ustawodawstwie wewnętrznym państw członkowskich oraz przyczyni się do pogłębienia współpracy między państwami, czego efektem będzie skuteczne zwalczanie naruszeń praw własności intelektualnej, w tym prawa autorskiego i praw pokrewnych, szczególnie dokonywanych w ramach przestępczości zorganizowanej.

Uwagi końcowe

Przepisy karne dotyczące własności intelektualnej nie są tradycyjnym elementem jej ochrony. W związku z tym regulacje prawnokarne na gruncie prawa autorskiego i praw pokrewnych rozwijały się i w dalszym ciągu rozwijają się w poszczególnych ustawodawstwach niejednolicie. Z tego powodu tak bardzo potrzebne są pewne ramowe rozwiązania, które pozwolą na harmonizację oraz współpracę poszczególnych państw w zakresie ochrony własności intelektualnej, w tym prawa autorskiego i praw pokrewnych. W obrębie Unii Europejskiej dąży się do zapewnienia maksymalnej ochrony. Istnieją już środki cywilnoprawne oraz administracyjnoprawne służące egzekwowaniu praw własności intelektualnej. Ostatnim elementem tej ochrony jest dyrektywa, która przewiduje środki karne umożliwiające dochodzenie praw podmiotom uprawnionym. Niestety, tak kompleksowa ochrona nie występuje poza obszarem Unii Europejskiej, dlatego konieczna jest współpraca państw w tym zakresie, wyrażająca się w opracowywaniu umów międzynarodowych dotyczących tej problematyki, a następnie przestrzegania ich postanowień. Wydaje się, że dotychczasowe ogólne postanowienia przewidujące obowiązek zapewnienia instrumentów i środków dla dochodzenia praw własności intelektualnej (z wyjątkiem porozumienia TRIPS) są niewystarczające. Piractwo na skalę handlową urosło do rozmiarów, których zwalczanie zwykłymi środkami cywilnymi lub administracyjnymi jest niewystarczające i konieczne jest wprowadzenie także ochrony prawnokarnej. Środki prawa karnego mimo swej surowości są odpowiednimi instrumentami służącymi do zwalczania naruszeń prawa autorskiego i praw pokrewnych na skalę handlową, dlatego ich obecność w umowach międzynarodowych i dyrektywach regulujących ochronę własności intelektualnej jest konieczna.

BIBLIOGRAFIA

- Barczewski M. 2007.** *Traktatowa ochrona praw autorskich i praw pokrewnych*, Wolters Kluwer, Kraków.
- Barta J. (red.) 2007.** *System prawa prywatnego*, t. 13, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa.
- Barta J., Markiewicz R. (red.) 1998.** *Własność intelektualna w Światowej Organizacji Handlu (WTO)*, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych „Universitas”, Kraków.

Akty prawne:

- Konwencja berneńska o ochronie dzieł literackich i artystycznych podpisana 9 września 1886 r. (tekst paryski z 24 lipca 1971 r.). Dz. U. 1990 r., Nr 82, poz. 474.
- Konwencja rzymska o ochronie wykonawców, producentów fonogramów i organizacji nadawczych z 26 października 1961 r. Dz.U. z 1997 r., Nr 125, poz. 800.
- Traktat Światowej Organizacji Własności Intelektualnej (WIPO) o prawie autorskim z 20 grudnia 1996 r. Dz.U. z 2003 r., Nr 80, poz. 715.
- Traktat WIPO o artystycznych wykonaniach i fonogramach z 20 grudnia 1996 r. Dz.U. z 2004 r., Nr 41, poz. 375.
- Porozumienie w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej (TRIPS – Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights) stanowiące załącznik 1c do Porozumienia, na mocy którego 15 kwietnia 1994 r. ustanowiono Światową Organizację Handlu (WTO), Dz.U. z 1995 r. Nr 98, poz. 483.
- Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych z 4 lutego 1994 r. Dz.U. z 1994 r., Nr 24, poz. 83 z późn. zm.
- Dyrektywa w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej z 29 kwietnia 2004 r. (2004/48/WE). Dz.Urz. UE L 157/45 z 30 kwietnia 2004 r.
- Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską Dz.Urz. UE 2006 C 321E (wersja skonsolidowana 2006), Dz. U. z 2004 r., Nr 90, poz. 864.
- Dyrektywa 2005/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 26 października 2005 r. w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu. Dz.Urz. UE L 309/15 z 25 listopada 2005 r.

Strony internetowe:

- <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0168:FIN:PL:HTML>
- <http://eur-lex.europa.eu/JURISIndex.do?ihmlang=pl>
- <http://www.mk.gov.pl/website/document/?docId=728>
- <http://www.mk.gov.pl/website/document/?docId=728>

STRESZCZENIE

W opracowaniu dotyczącym prawnokarnej ochrony prawa autorskiego i praw pokrewnych w prawie europejskim i międzynarodowym wskazano w zarysie dotychczas podjęte starania w celu uregulowania tej kwestii na płaszczyźnie międzynarodowej. Autor przedstawił regulacje zawierające elementy prawnokarnej ochrony własności intelektualnej ze szczególnym uwzględnieniem prawa europejskiego, w którym najistotniejsze znaczenie ma projekt dyrektywy unijnej w sprawie środków prawa karnego mających na celu zapewnienie egzekwowania praw własności intelektualnej (tzw. IPRED 2). Dyrektywa ta stanowi podstawę działań zmierzających do kategorycznego zwalczania naruszeń własności intelektualnej, niemniej jest to pierwsza taka kompleksowa regulacja w prawie europejskim, dlatego przybliżeniu jej treści autor poświęcił najwięcej miejsca. Ponadto w celu przybliżenia problematyki ochrony prawa autorskiego i praw pokrewnych na poziomie ponadnarodowym w artykule zwrócono uwagę na inne akty prawne o charakterze ponadpaństwowym, zawierające w głównej mierze postanowienia o charakterze cywilnym i administracyjnym, stanowiące zarówno przejaw dotychczasowych starań w zakresie ochrony własności intelektualnej, jak i asumpt do jej dalszego rozwoju, w tym w zakresie prawa karnego. Niniejsze opracowanie stanowi wyraz aprobaty dla kierunków działań podejmowanych w celu ograniczenia naruszeń własności intelektualnej.

SŁOWA KLUCZOWE: własność intelektualna, zamierzone naruszenie własności intelektualnej, podmioty uprawnione, Porozumienie w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej, naruszenie własności intelektualnej na skalę handlową

SUMMARY

A study concerning the legal and penal protection of copyrights and neighbouring rights in the European and international law pointed in outline the endeavours taken up so far to regulate this matter on the international ground. The author introduced regulations enclosing elements of the legal and penal protection of intellectual property with the special consideration of the European law, in which the most important is a project of an EU Directive concerning means of penal law that are meant to assure enforcement of the laws of intellectual property (so-called IPRED 2). This Directive makes up the foundation for actions aiming at a categorical fight against the infringements of intellectual property. Nevertheless, it is the first so complex regulation in the European law and this is the reason why the author devoted so much attention to it. What is more, in order to approach the problem of protection of copyrights and neighbouring rights on the supranational level, the article highlighted other legal acts of a supranational character containing provisions of civil and administrative character, constituting an indication of the hitherto endeavours in order to protect intellectual property,

and encouragement for its further development, also in the scope of penal law. The hereby study expresses the approbation for the direction of actions that are taken up to restrict the violations of intellectual property.

KEYWORDS: intellectual property, intentional infringement of intellectual property rights, authorized entities, TRIPS – Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights, intellectual property infringement on a commercial scale